

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף נז

(בעמוד הקודם)

👉 למדנו לעיל שלדעת רבה שומר אבדה דינו כשומר חנם ולדעת רב יוסף כשומר שכר.

👉 שומר חנם פטור מגניבה ואבידה ושומר שכר חייב.

איתיביה רב יוסף לרבה: למדנו בתוספתא - המוצא אבידה והחזירה למקום שיראה אותה הבעלים (= המאבד), אינו חייב יותר לטפל בה, ואם נגנבה או אבדה חייב באחריותה. ע"כ התוספתא. הגמ' מבינה כעת שהיא נגנבה או אבדה מביתו של המוצא לפני שהחזירה, ומכך שחייב בגניבה ואבידה מוכח ש'שומר אבידה' דינו כשומר שכר, וא"כ קשה על רבה.

רבה מתרץ: לא, ממקום שהחזירה: כוונת התוספתא שהיא נגנבה מהמקום שהחזירה, וחייב כיון שפשע בזה שהחזירה לשם (ללא ידיעת הבעלים), והדין הוא ששומר חנם חייב בפשיעה, ולכן למרות ש'שומר אבידה' דינו כשומר חנם, חייב.

קושיא על התירוץ: והא קתני: והרי התוספתא אמרה ש'אינו חייב לטפל בה', וא"כ לא פשע בזה שהניחה שם, ומדוע חייב?

א"ל: אמר לו רבה - מדובר כאן שהחזירה בצהרים, וכך כוונת התוספתא: החזירה בשחרית למקום שיראה אותה הבעלים, שאז הדבר מצוי הוא שהבעלים יראו אותה כיון שהוא נכנס ויוצא ורואה אותה (= בשחרית האנשים מצויים בבתיהם), אינו חייב לטפל בה, אבל אם החזירה בצהרים למקום שיראנה שאז לא מצוי שהבעלים יכנס ויצא ויראה אותה (= בצהרים האנשים לא מצויים בבתיהם) ונגנבה או אבדה, חייב באחריותה כיון שפשע בזה שהניחה שם.

איתיביה: רב יוסף מקשה לרבה: למדנו בתוספתא - לעולם המוצא חייב באחריותה, עד שיחזירנה לרשותו של הבעלים. ע"כ. וכוונת התוספתא 'לעולם' שאפילו אם

הניחה המוצא בביתו (= של המוצא) והיא נגנבה משם חייב, א"כ מוכח ששומר אבדה כשומר שכן.

א"ל מודינא לך: אמר לו רבה - מדובר כאן שהוא מצא בעל חי, ואני מודה לך שהמוצא בעלי חיים חייב בגניבה ואבידה אפילו אם הוא שומר חנם, שכיון שהמוצא ראה שהבהמה הזאת רגילה לברוח החוצה הרי שהיא צריכה שמירה יתירה, ולכן אפילו אם הוא שומר חנם הוא חייב אם נגנבה או אבדה, לפי שהוא פשע בזה שלא שמר עליה היטב שלא תברח, אבל שומר אבידה על מטלטלין פטור מגניבה ואבידה.

איתיביה רבה לרב יוסף: נאמר בתורה "לא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אֶחָיִךְ או אֶת שִׁוִּי נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הִשָּׁב תְּשִׁיבָם לְאֶחָיִךְ", מהמילה "הִשָּׁב" משמע שעל המוצא להשיב השבה מעולה דהיינו להשיבה לביתו של המאבד, ומהמילה "תְּשִׁיבָם" משמע שיכול להחזירה אף לגינתו ולחורבתו של המאבד. ע"כ הברייתא. ואי אפשר לומר שכוונת הברייתא שיחזירנה לגינתו ולחורבתו המשתמרת, שא"כ זה ממש כמו ביתו ולא צריך לימוד מיוחד על זה, אלא בהכרח שיכול להחזירה אפילו לגינתו וחורבתו שאינה משתמרת (= כלומר שאינה משתמרת מנזק לא מצוי ומשתמרת רק בשמירה רגילה. -תוס'), א"כ מוכח ששומר אבידה דינו כשומר חנם שדי לו בשמירה רגילה.

א"ל: אמר לו רבה - באמת מדובר שהחזירה לגינתו המשתמרת, ומה ששאלת א"כ זה ממש כמו שהחזירה לביתו ומדוע צריך לימוד מיוחד על זה, התשובה היא - שהפסוק משמיע לנו שהמוצא לא צריך להחזיר את האבידה בידיעת הבעלים, אלא יכול לחזירה (למקום המשתמר השייך לבעלים) ללא ידיעת הבעלים. וזה כדעת רבי אלעזר.

דא"ר רבי אלעזר: גנב, גזלן, וארבעה שומרים שהחזירו, צריכים להודיע לבעלים, ואם לא הודיעו חייבים באחריותם, חוץ מהמשיב אבידה לפי שהתורה ריבתה בו הרבה 'השבות', דהיינו שנאמר בו "הִשָּׁב תְּשִׁיבָם".

א"ל אביי לרב יוסף: וכי אתה לא סובר ששומר אבידה דינו כשומר חנם? והרי **הטוען טענת גנב באבידה**, כלומר שמוצא האבידה טוען שנגנבה ממנו האבידה, ואח"כ נמצאת האבידה בידו, חייב כפל כדין גנב. דין זה מוכן אם שומר אבידה דינו כשומר חנם, שכיון שרצה לפטור את עצמו לגמרי ע"י ששיקר וטען שהאבידה נגנבה ממנו לכן משלם כפל, אבל אם דינו כשומר שכן מדוע משלם כפל? והרי גם

כשטען שנגנבה ממנו היה עליו לשלם את הקרן (= את שווי האבידה) כדין שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה, וא"כ גם לאחר שהתברר שהוא הגנב אינו מתחייב בכפל, לפי שתשלומי כפל שייכים רק במי שטוען טענה שפוטרת אותו לגמרי.

א"ל הכא במאי עסקינן: אמר לו רב יוסף - מדובר שהוא שיקר וטען שבא ליסטים מזויין ולקח ממנו את האבידה בכח, שלמרות שהוא שומר שכר הרי הוא פטור מחמת אונס, ולכן לאחר שהתברר שהוא בעצמו גנב אותה הרי הוא חייב כפל מחמת שרצה לפטור את עצמו לגמרי.

א"ל: אמר לו אבוי - א"כ בכלל לא שייך בזה כפל, לפי שלסטים מזויין הוא 'גזלן' (= שלוקח בכח מיד הבעלים) ולא 'גנב' (= שגונב בחשאי), וכפל שייך רק בטוען טענת גנב כפי שנאמר **"גנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שניים"**.

א"ל שאני אומר: אמר לו רב יוסף: לדעתי, לסטים מזויין כיון שהוא מתחבא מאנשים הרי הוא נחשב ל'גנב' ומשלם כפל, ולכן הפוטר עצמו בטענת ליסטים מזויין והתברר שהוא בעצמו גנב חייב כפל. **לסיכום: שומר אבידה לדעת רב יוסף דינו כשומר שכר, ואם הוא טוען שבא ליסטים מזויין ולקח ממנו את האבידה, פטור לגמרי כיון שהוא אנוס, ולכן אם התברר שהוא בעצמו גנב, חייב כפל לפי שרצה לפטור את עצמו לגמרי.**

איתיביה (אבוי) לא אם אמרת וכו': זו המשך של ברייתא במסכת ב"מ (תוס'). הברייתא מדברת על 'שליחות יד' דהיינו אם השומר השתמש בחפץ לצורכו, מעתה הוא נעשה חייב על נזק שיקרה לחפץ גם על מקרים שהיה פטור עליהם עד עכשיו.

הברייתא שואלת: מדוע נאמר 'שליחות יד' גם בשומר חנם וגם בשומר שכר, והרי היה אפשר ללמוד שומר שכר משומר חנם בקל וחומר: אם שומר חנם חייב אפילו שהוא לא מקבל תמורה על השמירה שלו, קל וחומר ששומר שכר יהיה חייב. ומשיבה: לא, אין קל וחומר. כי שומר חנם חמור משומר שכר, שומר חנם משלם תשלומי כפל על טענת גניבה, ואילו שומר שכר לא משלם תשלומי כפל.

הקושיא: לפי דבריך רב יוסף, גם שומר שכר משלם תשלומי כפל - והיינו במקרה שהוא טוען טענת ליסטים מזויין!

אמר ליה (רבי יוסף) הכי קאמר: כוונת הברייתא ששומר חנם חמור בכך שבכל 'טענות גניבה' שלו הוא משלם כפל, דהיינו גם אם יטען טענת גניבה רגילה (של

ליסטים שאינו מזוין), ואילו שומר שכר בטענת גניבה רגילה לא משלם כפל (אלא רק בטענת ליסטים מזוין).

איתיביה (אביי) ונשבר או מת: 'שואל' חייב באונסין, כגון אם נשברה הבהמה או מתה. (כנאמר "כִּי יִשָּׂא אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ **וְנִשְׁבַּר אוּ מָת** בְּעֵלְיוֹ אֵין עֲמוֹ שְׁלֵם יְשָׁלֵם").

הברייתא מקשה: מנין שהוא חייב גם בגניבה ואבידה? ומשיבה: קל וחומר משומר שכר. אם שומר שכר הקל שפטור בשבורה או מתה, בכל אופן חייב בגניבה ואבידה (כנאמר "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוּ שׂוֹר... לְשׂוֹמֵר, וּמָת אוּ נִשְׁבַּר אוּ נִשְׁכָּה אֵין רֹאֶה, **שְׂבָעַת י-הוָה תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם** אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכָתָהּ רֵעֵהוּ... **וְאִם גָּנַב יִגְנַב מֵעַמוֹ יְשָׁלֵם לְבְעָלְיוֹ**" דהיינו על שבורה או מתה הוא נשבע ונפטר אבל על גניבה חייב ישלם) - קל וחומר ששואל החמור שחייב בשבורה או מתה, שיתחייב גם בגניבה ואבידה. וזהו קל וחומר אין עליו תשובה.

הקושיה: אם שומר שכר משלם כפל בטענת ליסטים מזוין - נמצא שיש חומרא בשומר שכר שאין בשואל, וממילא יש תשובה לפרוך את הקל וחומר!

החומרא: שומר שכר משלם כפל, ואילו שואל אינו משלם כפל לעולם. (בגלל שגם אם הוא יטען טענת ליסטים מזוין הוא חייב לשלם את הקרן, שהרי הוא חייב באונסין. וממילא גם אם הוא שיקר בטענת ליסטים מזוין הוא לא משלם כפל, כי רק מי שרצה לגנוב את הקרן משלם כפל ואילו הוא תמיד חייב לשלם את הקרן).

אמר ליה (רב יוסף) קסבר האי תנא: הברייתא סוברת שבכל אופן שואל חמור יותר משומר שכר. בגלל ששומר שכר משלם את הכפל, רק לאחר שהוא ישבע על טענת ליסטים מזוין שכך היה, ויתברר שהוא שקרן על פי עדים. ואם כן תשלום הכפל הוא רק 'קנס' על שבועת השקר שלו. ואילו שואל משלם את הקרן בכל מקרה, גם בלי שבועה. ואם כן שואל חמור יותר משומר שכר, כי באמת שומר שכר פטור מלשלם באופן עקרוני, ורק שבגלל שהוא נשבע לשקר הוא נקנס לשלם כפל, ואילו שואל חייב לשלם את הקרן.

לימא מסייע ליה: לרב יוסף שליסטים מזוין נחשב גנב.

השוכר פרה מחבירו והיא נגנבה, ואמר השוכר: אמנם אני יכול להישבע ולהיפטר מלשלם, אבל אני מעדיף לשלם ולא להישבע. ולאחר מכן נמצא הגנב - הגנב

משלם את הכפל לשוכר. בגלל שלאחר שהשוכר שילם על הבהמה נמצא שהבהמה הגנובה שייכת לו, וכאילו הגנב גנב אותה ממנו.

סברוה: החכמים שהביאו את הראייה סוברים שהברייתא הולכת כרבי יהודה הסובר ששוכר דינו כשומר שכו. הברייתא אומרת שהשוכר היה יכול להיפטר בשבועה, והרי שומר שכו חייב על גניבה ואבידה? אלא בהכרח שמדובר בליסטים מזוין והוא יכל לטעון טענת ליסטים מזוין ולהישבע על כך ולהיפטר. וכתוב בברייתא שכאשר ימצא הגנב - הליסטים המזוין הוא ישלם כפל. מוכח שליסטים מזוין דינו כגנב, כי אם היה דינו כגזלן הוא לא היה משלם כפל.

דחייה: אמרי: הברייתא אינה סוברת כרבי יהודה אלא כרבי מאיר ששוכר דינו כשומר חנים, ואם כן הוא יכל להיפטר בטענת גניבה רגילה כשומר חנים.

איבעית אימא: הברייתא סוברת כרבי יהודה אבל היא סוברת שהשיטות הפוכות וכמו ששנה רבה בר אבא: רבי יהודה אמר ששוכר דינו כשומר חנים, ורבי מאיר אומר שדינו כשומר שכו.

רבי זירא אמר: באמת הברייתא סוברת ששוכר דינו כשומר שכו, ובכל אופן אין ראייה שליסטים מזוין דינו כגנב. כי מדובר שאחרי שהשוכר שילם נמצא שהליסטים לא היה מזוין אלא גנב רגיל. כלומר השוכר אמר אני יכול לטעון טענת (שקר) שהליסטים היה מזוין ובכך אפטר מלשלם כ"ל. אמנם אם באמת היה נמצא שהליסטים היה מזוין הוא לא היה משלם לשוכר כפל כי דינו כגזלן, אבל כאן מדובר שהוא נמצא ליסטים שאינו מזוין שדינו כגנב רגיל, ולכן הוא משלם כפל לשוכר.

*

אמר רב נחבטה: כוונת המשנה 'משלמת מה שנהנית' - שהיא נפלה על התבואה במקום על הקרקע וניצלה מהחבטה בקרקע, ואת ההנאה הזו היא משלמת.

קושיא: אבל אכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת? אבל אם היא אכלה את הפירות היא לא משלמת עליהם כלל?

לימא: לכאורה רב לשיטתו שאמר לעיל: אדם שהכניס פירות לחצר חבירו שלא ברשות, ואכלה אותם בהמתו של בעל החצר וניזוקה, בעל הפירות טוען לבעל החצר: הבהמה שלך אשמה כי היה עליה לא לאכול את הפירות, והיא הזיקה את

עצמה. וכך גם כאן טוען בעל הבהמה: הבהמה שלי אכלה את הפירות מעצמם לאחר שהיא נפלה באונס, ואני לא אשם בזה.

דחייה: אמרי: רב אמר את הטענה הזו רק במקרה שהבהמה שניזוקה אכלה מעצמה את הפירות וניזוקה, אבל האם הוא אמר זאת במקרה שהבהמה המזיקה אוכלת מעצמה את הפירות? הרי ודאי שבכזה מקרה הוא חייב לשלם!

אלא לא מיבעיא קאמר: כוונת רב שלא רק שהוא משלם על הפירות שאכלה, אלא אפילו על ההנאה מכך שהיא לא נחבטה על הקרקע הוא צריך לשלם. והחידוש שהוא לא נחשב 'מבריא ארי' כפי שתבאר הגמרא.